

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Δὲν θὰ προσπαθῶσω νὰ σκιαγραφήσω τὸν πρῶην βασιλέα, ὅπως καὶ δὲν γράφω τὴν ἱστορίαν του. Τὴν ἱστορίαν του, ἄλλως τε, τὴν ἔγραψε δυστυχῶς ὁ ἴδιος· οὕτως ἐξηγεῖται διατί εἶνε τόσο κακὰ γραμμένη, καὶ διατί θὰ γραφῆ ἴσως ἀκόμη χειρότερα ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Θὰ φωτογραφήσω μόνον τὰς γενικὰς γραμμὰς καὶ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς φυσιογνωμίας του, καὶ θὰ βοηθῶσω ἀπλῶς τὸν ἀναγνώστην ὅπως κατορθώσῃ μόνος του νὰ ἀναπαρραστήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ πρῶην βασιλέως, τοῦ ὁποίου, ἐμοῦ μνημόνεύοντος τὰ γεγονότα, θὰ ἀντιληφθῆ τὸν ἀλλοπρόσαλλον χαρακτήρα. Θὰ συμπληρώσω οὕτω τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν ὄσων, — καὶ εἶνε πολλοί, — πιστεύουν ὅτι τὸν γνωρίζουν.

Τὸ πλῆθος γνωρίζει ἄρά γε ποτὲ τοὺς Βασιλεῖς ; Συχνὰ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἱστορικοὶ των τοὺς γνωρίζουν τόσον ὀλίγον !

Παρητήθην τῆς ὑπηρεσίας τοῦ πρῶην Βασιλέως, περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1915, ἀφοῦ, πλέον τοῦ ἑνὸς ἔτους, ἠγωνίσθην καθημερινῶς σχεδὸν καὶ μὲ ὄλας μου τὰς δυνάμεις, ἐμπορούμενος ἀπὸ τὴν συχνὰ διαβλεπομένην ἐλπίδα νὰ τοῦ ἀποσπάσω τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Συνεννοήσεως.

Ἄπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ἀπὸ τεσσαράκοντα δηλαδὴ ἐτῶν καὶ πλέον, οὐδέποτε εἶχα παύσει νὰ εὕρισκωμαι εἰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ. Μοῦ ἐπεδαψίλευσε πάντοτε πολλὴν φιλίαν, ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν. Καὶ ὅταν ἀκόμη εὕρισκόμην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ἂν καὶ ἐγνώριζε ὅτι εἶμαι τελείως ἀφωσιωμένος εἰς τὴν πολιτικὴν Ἐκείνου τὸν ὁποῖον, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς,

ἔθεώρησα ὡς τὸν ἐνσαρκώνοντα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, — εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὑπάρχει μὴπως ἀνάγκη νὰ τὸν ὀνομάσω ; — καὶ τότε ἀκόμη μὲ ἐκράτει πλησίον του, παρὰ τὰς τόσας ραδιουργίας τῶν συναδέλφων μου οἱ ὁποῖοι μὲ ἐφθόνουν διὰ τὴν εὐνοίαν μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐτίμα. Κᾶτι πλεόν μάλιστα : ἀκόμη καὶ ὅταν, ἀνίσχυρος πλεόν νὰ ἐξακολουθῶ παριστάμενος, ὡς ἀπαθὴς μάρτυς, εἰς τὴν προδοσίαν τῶν συμφερόντων ἢ μᾶλλον εἰς τὴν προδοσίαν αὐτῆς ταύτης τῆς πατρίδος μου ὑπὲρ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν χειρίστων μας ἐχθρῶν, τοῦ ὑπέβαλλα τὴν παραίτησίν μου, καὶ τότε ἀκόμη μοῦ ἐμήνυσε, διὰ μέσου τοῦ συνταγματάρχου Σκουμπουρδῆ, τοῦ πρώτου ὑπασπιστοῦ του, ὅτι δὲν τὴν ἀπεδέχετο καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ παραμείνω εἰς τὴν θέσιν μου, «ὕπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴν εἶπω εἰς κανένα ὅτι εἶχα θελήσει νὰ παραιτηθῶ». Συνήνεσα. Παρὰ τὴν πραγματικότητά καὶ τὴν θέλησίν μου, ἴσως νὰ ἤλπιζα ἀκόμη. Ἄλλ' εἶχα κυρίως τὴν ἰδέαν ὅτι ἤμουν ὁ μόνος πραγματικός του φίλος καὶ ὅτι, ἐγκαταλείπων αὐτόν, τὸν ἄφηνα ἀνυπεράσπιστον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κακῶν του συμβούλων, ἀπλοῦν ὄργανον τῶν κολακειῶν των καὶ τῶν κακεντρεχῶν καὶ συμφεροντολογικῶν συμβουλῶν των. Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε κατῴρθωσε νὰ κρατήσῃ τίποτε μυστικόν, ὠμίλησε περὶ τῆς παραιτήσεώς μου εἰς τὸν Στρέϊτ καὶ πιθανῶς καὶ εἰς τὸν Δούσμανην ἀκόμη καὶ εἰς τὸν Γούναρην. Τοὺς ἀνέφερε τὴν ἄρνησίν του νὰ τὴν ἀποδεχθῆ καὶ τὸν τεθέντα ὄρον («νὰ μὴ γίνῃ περὶ αὐτῆς λόγος»). Οἱ δὲ Κύριοι αὐτοί, διαβλέποντες ἐν ἐμοὶ ἓνα ἀντίπαλον πάντοτε ἔτοιμον νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἐπιρροήν των, εὗρον τὴν εὐκαιρίαν μοναδικὴν διὰ νὰ ἐπιτύχουν πραγματικῶς τὴν ἀπὸ τῆς Αὐλῆς ἀπομάκρυνσίν μου. Οὕτως ἐξηγεῖται διατί, ὅταν δύο ἡμέρας μετὰ ἐπῆγα εἰς Εὐβόϊαν νὰ περάσω τὰς ἐορτὰς πλησίον τῆς ἀδελφῆς μου Κυρίας Ἐγγ. Παπαδοπούλου, ἢ «Νέα Ἡμέρα», τὸ ὄργανον τοῦ Στρέϊτ, ἀνήγγειλε πομπωδῶς τὴν παραίτησίν μου.

Οἱ Κύριοι αὐτοὶ ἔσπευσαν φυσικὰ νὰ δώσουν εἰς τὸν Βασιλέα νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν εἰσήκουσα καθόλου τὴν σύστασιν καὶ τὴν

ἐπιθυμίαν τοῦ μου εἶχεν ἐκφράσει. Καὶ τὸν ὤθησαν νὰ ὑπογράψῃ Βασιλικὸν Διάταγμα ἀνακαλοῦν με, τοῦθ' ὅπερ αἱ ὑπηρετοῦσαι αὐτοὺς ἐφημερίδες ἔσπευσαν ἐκ νέου νὰ δημοσιεύσουν· ἡ δημοσίευσίς αὐτὴ ὅμως ἐπροκάλεσε μίαν ἀπερίφραστον διάψευσιν ἐκ μέρους τοῦ ἀδελφοῦ μου Κωνσταντίνου, βουλευτοῦ καὶ πρώην ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτον ἐνήμερος τῆς ἀληθείας.

Αὐτὴ ἡ περίστασις ὑπῆρξεν ἡ μόνη καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς εἰσήκουσε τοὺς ἐναντίον μου ραδιουργοῦντας. Χαμηλὴ ἐχδίκησις, ἀναξία Βασιλέως ! Δὲν εἶχε παρὰ νὰ περιορισθῇ ἀπλούστατα εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς παραιτήσεώς μου. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο. Ὁλίγον ἔπειτα, ὅταν ἀνέλαβα ὑπηρεσίαν εἰς τὸν στρατόν, ἐξεδιώχθη ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἀπεστάλην εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον, καὶ ὁ Λιβιεράτος, ὁ τότε Εἰσαγγελεὺς καὶ συγχρόνως ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπιστράτων, ἐνήργησε κατ' οἶκον ἔρευναν παρ' ἐμοὶ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις κατοικίαν μου, κατὰ διαταγὴν τῆς Ἀθηναϊκῆς Κυβερνήσεως, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ εὔρῃ τίποτε ἔγγραφά μου ἐνοχοποιοῦντα τὸν πρώην Βασιλέα.

Παραιτούμενος ἐν τούτοις τῆς ὑπηρεσίας μου εἶχα γράψῃ εἰς τὴν Α. Μ. ὅτι ἠμπορεῖ νὰ εἶνε βεβαία περὶ τῆς ἔχεμυθείας μου. Καὶ πράγματι, πρὶν φύγω ἐξ Ἀθηνῶν, εἶχα τακτοποιήσῃ ὅλα μου τὰ ἔγγραφα καὶ καταστρέψῃ ὅσα ἐξ αὐτῶν ἦσαν πλέον περιττὰ καὶ ἐσχετίζοντο μὲ τὴν αὐλικὴν ὑπηρεσίαν μου. Φυσικὸν ἐπομένως εἶνε ὅτι ὁ πρωτὰκουστος αὐτὸς Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ μυστικοὶ τοῦ ἀστυνομοῦ δὲν εὔρον τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ ἐζητοῦσαν· ἀλλ' ἀπεζημιώθησαν διαρρηγνύοντες ὅλα μου τὰ ἐπιπλα καὶ ἀφαιροῦντες πολυάριθμα ἀντικείμενα οὐδεμίαν ἔχοντα σχέσιν μὲ τὰ καταζητούμενα ἔγγραφα. Εἰς τὸν Βασιλέα περιωρίσθησαν νὰ στείλουν τὴν ἀλληλογραφίαν μου καὶ μερικὰ προσωπικὰ ἀναμνηστικὰ ἀντικείμενα, καθὼς καὶ πλείστας ἐνυπογράφους φωτογραφίας αἰτινες μοῦ εἶχαν δοθῆ ἀπὸ διάφορα μέλη τῆς Β. Οἰκογενείας. Ἐμαθα κατόπιν ἀπὸ τὸν παλαιόν μου συνάδελφον Ν. Ροῖδην ὅτι ἡ Α. Μ. ἔρριψε ἡ ἴδια εἰς τὴν φωτιὰ τὰς φωτογραφίας

καὶ ὅτι ἔδωκε τὴν διαταγὴν νὰ ἐξελεγχθοῦν τὰ ἔγγραφα τὰ περιεχόμενα εἰς τὴν εἰς τὰ Ἀνάκτορα σταλεῖσαν βαλίξαν.

Εἶπα προηγουμένως ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτον ἀνίκανος νὰ τηρῇ μυστικά. Εἶνε ἀληθέστατον. Καὶ τοῦτο, ὄχι ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ ὀμιλῇ ὑπερβολικὰ καὶ νὰ ἐκμυστηρεύεται, ἀνάγκης τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται οἱ φλύαροι, διότι ὁ Βασιλεὺς οὔτε φλύαρος οὔτε αἰσθηματίας ἦτο. Ἐκεῖνο τοῦ τὸν ἔκαμνε νὰ ὀμιλῇ τόσο, ἦτον μᾶλλον ἢ ὑπερβολικὴ του, ἢ συχνότατα ἀδικαιολόγητη, ἐμπιστοσύνη, καὶ ἡ τάσις του νὰ ἀνοίγεται μὲ παιδικὴν εὐκολίαν εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα. Ὁ Κωνσταντῖνος οὐδέποτε κατῶρθε νὰ διακρίνη τοὺς ἀνταξίους τῆς ἐμπιστοσύνης του, τοὺς ἀνταξίους τῆς ἐμπιστοσύνης ἑνὸς Βασιλέως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐμπιστεύετο εἰς ὅλους ὅσους ἐδέχετο, καὶ ὠμιλοῦσε πρὸς οἰονδήποτε χωρὶς ἐπιφύλαξιν, συχνότατα δὲ χωρὶς νὰ πολυσκέπτεται καὶ ὅ,τι ἔλεγε.

Διὰ τοῦτο ἐπίσης καὶ διάφορὰ πρόσωπα, καὶ μεταξὺ τῶν ξένων οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζαν τὴν συνήθειαν αὐτὴν τοῦ Βασιλέως καὶ οἱ ὅποιοι τὸν ἐπλησίαζαν διὰ πρῶτην φοράν, ἠσθάνοντο συγκίνησιν καὶ ἐκολακεύοντο ἀκούοντα μὲ τόσῃν ἐλευθερίαν ἐκφραζομένας πρὸ αὐτῶν τὰς βασιλικὰς σκέψεις. Καὶ ἐπίστευον — καὶ δικαίως, — ὅτι εἶχαν γίνῃ οἱ θεματοφύλακες τῶν σκέψεων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ συχνὰ καὶ τῶν μυστικῶν τοῦ Κράτους ἀκόμη.

Γνωρίζω ὄχι ἓνα μόνον ἀλλὰ περισσοτέρους Γάλλους πολιτικούς, τοὺς ὁποίους, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηπάτησεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν ὅτι τοὺς ἐδίδετο ἀφορμὴ νὰ παίζουσι ρόλον μεσάζοντος, προκαλέσαντες ἔπειτα λυπηρὰ ἀποτελέσματα. Περαιστικά, θὰ ἀναφέρω ἓνα ἐξ αὐτῶν τὸν Γάλλον βουλευτὴν κ. Μπ. ὁ ὁποῖος, — καθ' ἃ τοῦλάχιστον μοῦ διηγήθησαν, διότι εἶχα ἤδη τότε πρὸ πολλοῦ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αὐλὴν, — ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἀκρόασιν βασιλόφρων μᾶλλον ἢ δημοκρατικός. Καὶ τείνω νὰ τὸ πιστεύσω, διότι ὅταν ἔπειτα, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ στρατηγὸς Σαρράϊγ μὲ παρουσίασε εἰς τὸν κ. Μπ. ἀναφέρων

τὸν πρῶην τίτλον μου Γραμματέως τοῦ Βασιλέως, ὁ κύριος αὐτὸς μου ἐπέδειξε μίαν ἐντελῶς ἀσυνήθη καὶ ἰδιαιτέραν εὐπροσηγορίαν.

Ἄφινω πολλοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι μόνον καὶ μόνον διότι συνωμίλησαν μὲ τὸν Βασιλέα, κατήτησαν βασιλικώτεροι καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιον. Δύο μόνον ἐξέχουσαι ξένοι προσωπικότητες ἀπὸ τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν διαβάντας, ἀντέστησαν εἰς τὴν γοητείαν αὐτὴν τοῦ Στέμματος καὶ δὲν ἐξηπατήθησαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον : ὁ στρατηγὸς Σαρράγγ καὶ ὁ τότε Γάλλος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγὸς Ρόκ.

Ἄφου ὁ λόγος περὶ Γάλλων στρατηγῶν, μοῦ ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην ὁ στρατηγὸς Πῶ τὸν ὁποῖον ἐδέχθη ὁ Βασιλεὺς τὴν 3ην Φεβρουαρίου 1915, διερχόμενον ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀνά τὰ Βαλκάνια ἀποστολὴν του. Ὁ Βασιλεὺς ἐδείχθη πρὸς αὐτὸν ὄλωσ ἐξαιρετικῶς φιλόφρων καὶ ἐνθουσιασμένος νὰ τὸν ἰδῆ. Ὁ στρατηγὸς, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ, τοῦ εἶπεν, ὡς ἀληθῆς στρατιώτης, ἀνίκανος νὰ ὑποτιμῆσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐχθροῦ του : —«Πολεμοῦμεν ἐναντίον θαυμασίων στρατευμάτων.» Τόσον ἐνθουσιάσθη ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τὴν φράσιν αὐτὴν, ὥστε πλειστάκις μοῦ τὴν ἐπανελάβε, ἐγκωμιάζων τὸν στρατηγὸν Πῶ : «Ἴδου ἓνας πραγματικὸς στρατιώτης, μοῦ ἔλεγε ἡ Α. Μ. Εἶμαι εὐτυχῆς ποῦ τὸν εἶδα !»

Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τῆς συνεντεύξεώς του μὲ τὸν στρατηγὸν Πῶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τοῦ εἶπε μεταξύ ἄλλων ὅτι ἡ ὁδὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν διέρχεται ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια ἀλλ' ἀπὸ τὴν Σόφιαν. Ἐπρόκειτο περὶ πραγματικοῦ ἀξιώματος. Ἦξιζε τὸν κόπον νὰ τὸ ἐμβαθύνουν. Ἦτο ἡ γνώμη τοῦ Γ. Ἐπιτελείου μας, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀρμοδιώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ τὸ γνωρίζῃ. Ἦτο ἄλλως τε καὶ ἡ ἀλήθεια. Τὰ γεγονότα τὸ ἀπέδειξαν. Δυστυχῶς τὸ Ἀγγλικὸν Ναυαρχεῖον δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς πολυτίμου αὐτῆς συμβουλῆς ποῦ τοῦ ἐδίδετο.